מודלים חישוביים
תרגול מס' 11

14 ביוני 2017

נושאי התרגול:

- המחלקות P ו־ NP

1 המחלקות P ו־ NP

הגדרה 1.1 המחלקה $\mathcal{P}$ היא מחלקת כל השפות הניתנות להכרעה בזמן פולינומי עם מ"ט דטרמיניסטית. כלומר: $\mathcal{P} = \bigcup_{c>0} \mathrm{DTIME}\left(n^c\right)$ כך ש־ $\mathrm{DTIME}\left(f\left(n\right)\right)$ היא מחלקת כל השפות הכריעות ע"י מ"ט דטרמיניסטית חד־סרטית העושה לכל היותר $O\left(f\left(n\right)\right)$ צעדים עד שמקבלת או דוחה כל קלט.

שימו לב ש־ $\mathcal{P}$ אינה תלויה במודל. יחד עם זאת, למשל, $\mathrm{DTIME}\left(n\right)$ כן (ראינו למשל כיצד ניתן לסמלץ מ"ט דו־סרטית הרצה ב־ $O\left(n\right)$ צעדים ע"י מ"ט חד־סרטית הרצה ב־ $O\left(n^2\right)$ צעדים). כעת, נזכר כי עבור מ"ט אי־דטרמינסטית M שתמיד עוצרת, $x \in L\left(M\right)$ אם קיים מסלול חישוב (או, "סדרת ניחושים") שמגיע למצב מקבל, ו־ $x \notin L\left(M\right)$ אם כל מסלול חישוב דוחה. ואז:

הגדרה 1.2 המחלקה $\mathcal{NP}$ היא מחלקת כל השפות הניתנות להכרעה בזמן פולינומי עם מ"ט אי־דטרמיניסטית. כלומר: $\mathcal{NP} = \bigcup_{c>0} \mathrm{NTIME}\left(n^c\right)$ כך ש־ $\mathrm{NTIME}\left(f\left(n\right)\right)$ היא מחלקת כל השפות הכריעות ע"י מ"ט אי־דטרמיניסטית חד־סרטית העושה לכל היותר $O\left(f\left(n\right)\right)$ צעדים עד שמקבלת או דוחה כל קלט (בכל מסלול חישוב אפשרי).

תרגיל 1

האם $\mathcal{NP}$ סגורה למשלים?

פתרון

זו שאלה פתוחה. מדוע ה"טריק" של להפוך בין q_a ל־ q_r לא יעבוד? אם N מ"ט א"ד המקבלת את L, אזי אם $x \in L$ קיים מסלול מקבל ואם $x \notin L$ כל מסלול דוחה. אם נהפוך את המצב המקבל והדוחה, נקבל מ"ט N' כך שאם $x \in L$ קיים מסלול דוחה ואם $x \notin L$ כל מסלול מקבל. דהיינו, אם $x \in \bar{L}$ כל מסלול מקבל ואם $x \notin \bar{L}$ קיים מסלול דוחה. זו אינה מ"ט המקבלת את $\bar{L}$! אנו מגדירים:

$$\mathrm{co}\mathcal{NP} = \left\{\bar{L} \subseteq \Sigma^\star \mid L \in \mathcal{NP}\right\}$$

והשאלה $\mathcal{NP} =^? \mathrm{co}\mathcal{NP}$ היא שאלה פתוחה.
כדי להציג אפיון אלטרנטיבי למחלקה $\mathcal{NP}$, נגדיר תחילה מוודא (verifier) עבור שפה.

הגדרה 1.3 מוודא לשפה L הוא מ"ט דטרמיניסטית M המקבל כקלט זוג (x, c) כך ש:

- אם $x \in L$ אז <u>קיים</u> c כך ש־ $M\left(x, c\right)$ מקבלת.
- אם $x \notin L$ אז <u>לכל</u> c, $M\left(x, c\right)$ דוחה.

משפט 1.4 שפה $L \in \mathcal{NP}$ אם"ם ל־ L קיים מוודא פולינומי (כלומר, M רצה בזמן שהוא פולינומי ב־ $|x|$).

תרגיל 2

הוכיחו כי שפה $L \in \mathrm{RE}$ אם"ם יש ל־ L מוודא.

פתרון

כיוון ראשון תהא $L \in \mathrm{RE}$. אזי, קיימת מ"ט M_L המקבלת את L. נבנה מ"ט דטרמיניסטית V כך שעל קלט (x,c) תסמלץ את M_L על x למשך $|c|$ צעדים ותקבל אם"ם M_L קיבלה. ואז,

- אם $x \in L$ אז קיים c' כך ש־ M_L מקבלת את x אחרי $|c'|$ צעדים ואז $V(x,c') = 1$.
- אם $x \notin L$ אז לכל c, M_L לא תקבל את x ולכל c, $V(x,c) = 0$.

כיוון שני יהא V מוודא לשפה L מעל Σ. נבנה מ"ט M_L המקבלת את L. M_L על קלט x:

1. יהא $c_1, c_2, \ldots$ הסדר הלקסיקוגרפי של כל המילים ב־ $\Sigma^\star$.
2. לכל i החל מ־ 1:
   (א) לכל j מ־ 1 עד i:
      i. סמלץ את $V(x, c_j)$ למשך i צעדים.
      ii. אם V מקבלת, M_L תקבל.

ואז,

- אם $x \in L$ אז מחוקיות המוודא קיים c' כך ש־ $V(x,c')$ מקבלת ולכן גם M_L תקבל את x (כי קיים j כך ש־ $c' = c_j$ ו־ i כך ש־ V עוצרת על (x, c_j) לאחר i צעדים).
- אם $x \notin L$ אז לכל c, $V(x,c)$ לא מקבלת (לא משנה לאחר כמה צעדים). לכן, M_L לעולם לא תקבל.

תרגיל 3

הוכיחו: שפה $L \in \mathcal{NP}$ אם"ם ל־ L קיים מוודא פולינומי.

פתרון

כיוון ראשון תהא $L \in \mathcal{NP}$. אזי, קיימת מ"ט א"ד N המכריעה את L בזמן פולינומי. נבנה מוודא פולינומי V, שעל קלט (x,c): סמלץ את N על x, אך בכל פעם ש־ N מבצעת ניחוש אי־דטרמיניסטי, V קוראת את הביט הבא ב־ c ופועלת על פיו.

ברור כי זמן הריצה של V הוא פולינומי, שכן לכל c אנו מסמלצים ענף חישוב של N וכל ענף כזה מגיע למצב מקבל או דוחה תוך מספר פולינומי של צעדים. ואז,

- אם $x \in L$ אז קיים מסלול חישוב מקבל של N. נקח את c' בתור הקידוד של מסלול החישוב הזה, ואז $V(x,c') = 1$.
- אם $x \notin L$ אז בכל מסלול חישוב, N דוחה. לכן, לכל c, $V(x,c) = 0$.

שימו לב שמהבנייה הנ"ל אנו יכולים להסיק כי ניתן (וכך עושים) להניח כי אורך העד המוודא למכונת $\mathcal{NP}$ הוא פולינומי, שכן אחרת לא יהיה לנו די זמן לקרוא את כולו.

כיוון שני יהא V מוודא פולינומי ל־ L. אזי, קיים פולינום p כך ש־ $|c| \leq p(|x|)$. נבנה מ"ט א"ד N. N על קלט x: מנחשת c באורך לכל היותר $p(|x|)$, מריצה את $V(x,c)$ ועונה כמוהו.

ברור כי N רצה בזמן פולינומי, שכן V רץ בזמן פולינומי. כמו כן, אם $x \in L$ אז קיים c כך ש־ $V(x,c) = 1$ ולכן ל־ N קיים מסלול חישוב מקבל, ואם $x \notin L$ אז לכל c, $V(x,c) = 0$ ולכן ב־ N כל המסלולים דוחים.

תרגיל 4

נגדיר: $\mathrm{EXP} = \bigcup_{c>0} \mathrm{DTIME}\left(2^{n^c}\right)$. הוכיחו: $\mathcal{NP} \subseteq \mathrm{EXP}$.

פתרון

תהא $L \in \mathcal{NP}$. אזי, קיים מוודא V ופולינום p כך ש־ V על קלט x רץ לכל היותר $p(|x|)$ צעדים. נבנה מ"ט M כך שעל קלט x:

1. עבור כל c באורך לכל היותר $p(|x|)$:
   (א) הרץ את $V(x,c)$ למשך $p(|x|)$ צעדים.
   (ב) אם V קיבלה, M תקבל ותצא.
2. M תדחה.

שימו לב שלקחנו את אותו חסם על זמן הריצה ועל אורך המוודא. ודאו כי אתם מבינים מדוע ניתן להניח זאת. ואז,

- זמן הריצה של M הוא אקספוננציאלי: עבור קלט x באורך n יש $O\left(2^{p(n)}\right)$ עדים אפשריים, ולכל עד זמן הריצה הוא לכל היותר $p(n)$. לכן, סה"כ, $O\left(p(n) \cdot 2^{p(n)}\right)$.
- אם $x \in L$ אזי קיים עד c' באורך לכל היותר $p(|x|)$ כך ש־ $V(x,c')$ רץ בלכל היותר $p(|x|)$ צעדים ומקבל. אזי, M תגיע אליו ותקבל.
- אם $x \notin L$ אזי לכל c באורך לכל היותר $p(|x|)$, $V(x,c)$ לא תקבל ב־ $p(|x|)$ צעדים ולכן M תדחה.

תרגיל 5

נוסחה בלוגיקה בוליאנית φ מעל המשתנים $x_1, \ldots, x_n$ היא בצורת CNF (Conjunctive normal form) אם היא מהצורה:

$$\varphi = (\ell_{1,1} \vee \ldots \vee \ell_{1,i_1}) \wedge \ldots \wedge (\ell_{m,1} \vee \ldots \vee \ell_{m,i_m})$$

כך שכל ליטרל ℓ הוא x_k או $\neg x_k$ עבור $1 \leq k \leq n$ כלשהו. כלומר, φ הוא קוניונקציה ("וגם") של m פסוקיות (clauses) כך שכל פסוקית היא דיסיונקציה ("או") של משתנים ושלילתם. השמה בוליאנית היא פונקציה מקבוצת המשתנים ל־ $\{0,1\}$ והשמה v מספקת את φ אם"ם ה־ evaluation של φ על v נותן 1. לדוגמא, עבור

$$\varphi = (x \vee y) \wedge (y \vee \neg z)$$

ההשמה $v(x) = 1, v(y) = v(z) = 0$ היא מספקת ואילו ההשמה $v(x) = v(y) = 0, v(z) = 1$ אינה מספקת. נגדיר את השפה:

$$\mathrm{SAT} = \{\langle\varphi\rangle \mid \varphi \text{ is a satisfiable CNF}\}$$

הוכיחו כי $\mathrm{SAT} \in \mathcal{NP}$.

פתרון

נשתמש בהגדרה של מוודא. השלימו לבד את ההוכחה תוך שימוש בהגדרה של מכונות אי־דטרמיניסטיות. יהא V מוודא כך שעל קלט $(\langle\varphi\rangle, v)$:

1. בדוק שאכן $\langle\varphi\rangle$ הוא קידוד של CNF חוקי. אם לא, דחה. יהא n מספר המשתנים ב־ φ.
2. בדוק ש־ v היא מחרוזת באורך n.
3. החלף כל משתנה ב־ φ עם התו המתאים לו ב־ v.
4. חשב את $\varphi(v)$.
5. אם $\varphi(v) = 1$ קבל. אחרת, דחה.

ואז,

- נסמן ב־ m את מספר הפסוקיות ב־ φ. קל לראות שניתן לבדוק שהקידוד חוקי ולחשב את $\varphi(v)$ בזמן $O(m \cdot n)$, שהוא פולינומי ב־ $|\langle\varphi\rangle|$.
- אם $\varphi \in \mathrm{SAT}$ אז קיימת השמה v' כך ש־ $\varphi(v') = 1$, ואז $V(\langle\varphi\rangle, v') = 1$.
- אם $\varphi \notin \mathrm{SAT}$ אז לכל השמה v, $\varphi(v) = 0$ ואז לכל v, $V(\langle\varphi\rangle, v) = 0$.